

Сучасна психологія: проблеми та перспективи

5. Подолання соціально-педагогічної занедбаності.

Соціально-педагогічна занедбаність особистості проявляється у вигляді обмеженого словникового запасу, бідності знань про навколишній світ, недостатньої засвоєності різних навичок.

Макарова Ю. А. [3] стверджує, що узгоджена діяльність педагогів, батьків, психологів та інших служб в усіх напрямках профілактики алкоголізму в молодіжному середовищі, системна організація роботи з молоддю, спрямована на боротьбу з алкоголізмом, в результаті може дати бажані результати

Таким чином, проблема алкоголізму молодих людей — проблема комплексна де її рішення може дати позитивний результат тільки за умови, що її реалізація буде здійснюватися зусиллями всіх суб'єктів діяльності. В даний час існує реальна потреба в розробці комплексу заходів, аж до проекту соціально-психологічної політики країни, спрямованої на профілактику, нейтралізацію і запобігання наслідків алкоголізму в інтересах індивіда і суспільства.

Література:

1. Вельможина, О. С Проблеми профілактики алкоголізму. *Концепт*. 2017. № 3. С. 23
2. Воронін, А. А. Дозвілля в дискурсі сучасного виховання молоді. *Суспільство і право*. 2011. № 2. С. 286–288.
3. Макарова, Ю. А. Профілактика алкоголізму у підлітків. *Алея науки*. 2017. № 9. С. 726–729.
4. Матусевич, М. С. Організація профілактики девіантної поведінки в підлітковому віковому. *Молодий вчений*. 2014. № 3 (62). С. 958–960.
5. Моссін, О.А. Аналіз проблеми алкоголізму. *Концепт*. 2016. Т. 29. С. 65–69.
6. Ричкова, М.А. Дезадаптивний вплив: діагностика, корекція, профілактика. *Психологія*. 2015. С. 36.
7. Ташуркаєв, У.І. Проблема алкоголізму. *Молодіжний навчальний план*. 2015. № 17 (97). С. 488–490.
8. Черемісіна, Н.С. Алкоголізм: глобальна проблема. *Соціально-економічні явища і процеси*. 2014. Т. 9. № 10. С. 163–167.

ПСИХОЛОГІЯ ВІРИ В МЕЖАХ КРИЗОВОЇ ДОПОМОГИ

Світлана Жоха

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Важливим питанням сьогодення є необхідність постановки проблеми віри. Аналіз класичних та сучасних досліджень показує [1; 4; 5; 6; 7], що цей феномен недостатньо розроблено психологами. А у зв'язку з кризовими подіями, які відбуваються останнім часом по всьому світові, саме в межах кризової підтримки та допомоги це питання стає ще більш актуальнішим.

Сучасна психологія: проблеми та перспективи

Дослідники Н. Агасайд, М. Строуб, І. Нікольська вважають, що кризовий стан, який виникає при блокуванні цілеспрямованої життєдіяльності людини, супроводжується зростанням напруги і тривоги і веде до активізації всіх рівнів його захисної системи [6]. Р. Грановська, П. Лінлей, К. Парк, Д. Шафер відмічають, що коли людина позитивно проживає кризу, вона знаходить новий життєвий досвід, розширює діапазон адаптивних стратегій подолання, зміцнює і розширює особистісні та соціальні ресурси. На думку Н. Тарабріної, В. Ромека, В. Ялтонського, Н. Сіроти, якщо подолати кризу не вдається — наслідком може стати фіксація на неадекватних способах вирішення проблем, наприклад таких, як депресія, регресія, хвороби, суїцид і смерть [6].

Особистість адаптується до кризових ситуацій завдяки підсвідомим психологічним захистам і свідомої копінг-поведінки. Відповідно, психологічний захист, змінюючи сприйняття реальності, першим включається в процес адаптації до стресу. А з другого боку, копінг-поведінка співвідноситься з довгостроковою адаптацією, і як правило, зміцнює здоров'я [6]. Так, Р. Грановська, І. Нікольська роблять висновки, що психологічна допомога в ситуації кризи повинна бути спрямована як на зміцнення психологічного захисту (формування позитивних ілюзій), так і на спрямування такої поведінки, що дозволяє впоратися із кризовою ситуацією (свідоме рішення проблеми або пристосування до проблеми, якщо вона не може бути вирішена). При цьому стабілізацію емоційного стану і посилення ресурсів людини на основі формування позитивних ілюзій і зміцнення психологічного захисту вони вважають актуальним завданням кризового психологічного втручання. Відповідно основою такого підходу до надання психологічної допомоги в кризових ситуаціях може виступати саме психологія віри [6].

Мета статті: проаналізувати феномен віри з психологічної точки зору.

Завданнями є з'ясування особливостей того, як опора на віру зростає у людини під час криз, актуалізується в процесі кризової психологічної допомоги, що дозволяє зміцнити його особистісні ресурси і сприяє позитивному особистісному зростанню в процесі подолання травматичних життєвих ситуацій.

Першим постає питання визначення специфіки психологічного підходу до віри. Дослідницькі стратегії в психологічному дослідженні феномена віри різноманітні, і досить немає єдності у вирішенні цієї проблеми.

Так, Ю. Борунков відносить віру до елементів свідомості, В. Букін і Б. Єрунов говорять про віру як про корінну здатність людини, пов'язану з її ставленням до оточуючих людей і світу. А. Козирева віру розглядає еkleктично: з одного боку, як феномен, що входить в структуру свідомості, з іншого — як елемент структури особистості, під вірою розуміється емоційне ставлення, певне «зосереджене начало» в

Сучасна психологія: проблеми та перспективи

особистості [8, с.2]. Т. Скрипкина вірою вважає «феномен свідомості, психологічно пов'язаний з актом приймання» [8, с.2].

В. Петрушенко і Г. Щербакова дають наступне розгорнуте визначення віри: «Вера — это эмоционально переживаемое отношение субъекта к определенной совокупности взглядов и представлений о реальной или вымышленной действительности, признаваемой истинной, правильной, справедливой, хорошей, плохой, возможной, целесообразной...» [8, с.2]. Тобто відношення до такої сукупності поглядів, яка не може бути доведена в даний момент, обумовлена джерелом і якістю інформації, формується під впливом соціально-історичних цінностей, потреб і інтересів, стає формою суб'єктивного внутрішнього прийняття авторитету і обумовлює вольове відношення і вчинки людей [8].

Як бачимо, дослідники відносять віру до різних сторін психічної дійсності: від структурних компонентів свідомості або особистості, до почуттів, емоційних відносин, здібностей. Таким чином, віра розчиняється в різних явищах, а її психічна реальність розмивається.

Щоб розкрити сутність віри, психологу необхідно перш за все визначити психологічну природу віри. А для цього потрібно розкрити ту реальну роботу в сфері внутрішнього світу і поведінки людини, яку вона здійснює. Дослідниками вважається, що для розкриття роботи віри існує два шляхи, які не виключають один одного в реальному пізнавальному процесі. По-перше, встановити результати роботи віри, тобто конкретні продукти її діяльності. По-друге, зрозуміти, в чому для людини полягає вихідна об'єктивна необхідність віри [8, с.9].

Віра — потужний ресурс життєстійкості. На думку О. Петровського та М. Ярошевського, стан віри дозволяє людині повно і беззастережно прийняти картину світу даної віри і відповідні їй відомості. Потім підстроїти до них свої уявлення і умовиводи, які стануть основою його «Я» і будуть визначати його вчинки, судження і норми [8, с.2].

Віру визначають як психічний стан, який особливо посилюється в ситуації зростаючої невизначеності і виступає наслідком необхідності мати якесь знання там, де воно чомусь неможливо. У такому трактуванні низка вчених розуміє віру як попередній результат роботи свідомості, що формує уявлення людини про зв'язки і відносини цього світу і про місце людини в ньому [4].

Віра завжди дає особистості відчуття суб'єктивної достовірності в пізнанні і оцінці того, що відбувається. У своїй первісній формі вона є емоційно забарвленим переживанням, яке представлено у свідомості особистості, виступає для неї як подія власного життя і тому має особливу внутрішню достовірність. Саме завдяки відчуттю суб'єктивної достовірності навіть релігійний, містичний досвід є авторитетним для причетних до нього, на думку Р. Грановської та І Нікольської, і будь-яке спростування його за допомогою раціональних доводів є неефективним [3; 4; 6]. Б. Рассел вважав віру особливим провідником між почуттям і знанням, трансформатором, який перетворює розумову енергію (знання) — в енергію душевну.

Сучасна психологія: проблеми та перспективи

Таким чином, віру можна віднести і до області почуттів, і до області пізнавальних процесів, оскільки розум діє на почуття не прямо, а через віру. Специфіка якої наступна: можна не знати, але вірити, і можна знати, але не вірити [1]. Саме такі особливості віри мають значення для психотерапії, де важливий перехід психічних явищ з мови почуттів і образів через переживання на мову слів, і навпаки.

Виділяють структурні компоненти віри: когнітивний (переконавання, знання, установки); емоційний (почуття, емоції, переживання); ціннісно-смисловий (цінності та смисли), поведінковий (воля, дії). Це дозволяє зроблено висновок, що віра особистості становить основу її «Я». Одні вчені ототожнюють віру з релігією, інші виокремлюють релігійну і нерелігійну віру, а треті не диференціюють віру і розглядають цей феномен загалом [1; 2; 4; 8].

Віра — це своєрідний міст між тим, що у людини є і тим, чого вона хоче. В англійській мові чітко розрізняються теоретична віра в те, що щось є (belief), і релігійна віра (faith). Ці види віри спираються на факти. Однак, наприклад, наукова та релігійна віра відрізняються. Якщо віра в науку, її гіпотези, що зв'язують ідеї і висновки, залишається в межах на даний момент достовірно встановленого, то релігійна віра має центром своїх інтересів область метафізичного [4; 8]. На відміну від науки, релігія припускає існування протиріч з раціональним знанням, з логікою.

Р. Грановська відмічає, що релігія допомагає людині побачити нові цілі у своєму внутрішньому світі. А це є і може стати опорою для людини у кризовій ситуації. Завдяки функціональній асиметрії мозку людина пізнає світ через логіку і почуття / інтуїцію. І створюється наступна система, на одній вершині — Модель Світу усвідомлених знань, а на другій, право півкульній, — неусвідомлене інтуїтивне осягнення світу — релігія. Саме опора релігії на несвідомі архетипи, які володіють потужним і безумовним керуючим впливом на поведінку людини і підсвідомі психологічні захисти, що дозволяє зрозуміти, чому релігія володіє великою емоційною сугестивною силою [6].

Сильними сторонами релігійної віри дослідниця вважає наявність відповідей на такі фундаментальні питання, які в житті кожної людини можуть виникнути і виникають, наприклад, в ситуації втрати близької людини: «Чи є життя після смерті? Як вести себе з вмираючим? Повідомляти йому про те, що він помре, або ні? Як втішати родича померлого?» Відповіді на них в релігії не тільки є, але вони досить прості. Тому віра сама по собі може виступати як інструмент, що дозволяє зрозуміти події (неминучість смерті), встановлювати їх зв'язок з «нормальною ситуацією» («всі смертні»), зміцнювати ресурси особистості («смерть — це перехід в інше життя»). Здатність спростити ситуацію і в спрощеній формі організувати її сприйняття дозволяє протистояти хаосу і конструювати наповнений змістом світ («треба жити далі»). Коли людині все стає зрозуміло, у нього знижується тривога, виникають позитивні емоції, з'являються сили долати труднощі [6].

Сучасна психологія: проблеми та перспективи

Ефективність глибинного впливу релігії на людей пов'язана з тим, що вона, як і наука, спирається на об'єктивні закони, — але не фізичного середовища, а соціального середовища. Це дозволяє змінювати психіку опосередковано, направляючи людини до вдосконалення особистості шляхом розвитку моралі і моральності і, тим самим, зміцнюючи душевну рівновагу і здоров'я.

Значення має не лише приналежність особистості до певної релігійної культури, але й така належність оточення дитини, в якому вона виросла; які релігійні традиції і культурні стереотипи вона отримала, в яких обрядах і ритуалах брала участь. Обряди і ритуали впорядковують особисту і суспільну поведінку, сприяють тому, щоб в певні моменти життя члени суспільства спільно пережили, відчули і усвідомили свою спільність. Пробуджуючи за допомогою переживань певні почуття, ритуали закріплюють загальноприйняті норми поведінки, передають їх з покоління в покоління і долучають дітей до традицій поведінки дорослих [1]. Значимість такої глибинної підтримки збільшується особливо під час багатьох видів криз.

Ю. Олексєєва також підтвердила, що релігійна віра сприяє збереженню психічного здоров'я, віра особистості пов'язана із сенсом її життя. Дослідниця диференціювала релігійну та нерелігійну віру за предметом, формою сприйняття та соціальною спрямованістю. Визначила нерелігійну віру як особливий психічний стан, що виникає в досить невизначеній ситуації, в умовах дефіциту точної інформації про досяжність поставленої мети. До неї можна віднести віру в себе, віру в іншого, віру в людство [1].

Аналіз досліджень показав, що серед філософських поглядів стосовно феномену віри, у сучасних наукових дослідженнях вивчаються і психологічні аспекти віри. Опора на віру особистості (релігійну та нерелігійну) в процесі надання кризової допомоги дозволяє зміцнити її ресурси і сприяє позитивному особистісному зростанню. Зміст структури віри становлять цінності і ідеали, покладені в її основу, що дозволяє долати почуття безсилля, самотності і безвиході.

В адаптації до кризових ситуацій беруть участь всі рівні захисної системи людини: підсвідомий психологічний захист і свідомо копінг-поведінка. Мета такої адаптації, на думку Т. Крюкової та І. Нікольської, полягає в формуванні вміння свідомо і самостійно впоратися з психотравмуючими ситуаціями, конструктивно вирішувати проблеми або пристосовуватися до них, якщо вони не можуть бути вирішені [5; 6].

Віра є у кожної людини, але зміст її у кожній людині свій. Опора на віру допомагає знизити тривогу, викликати позитивні емоції; у людини з'являються ресурси для подолання труднощів. Зміцнення віри дозволяє витримати випробування без руйнування особистості [5; 6; 7].

Література:

1. Алексеева Ю. Психологічні аспекти вивчення феномену віри. *Проблеми сучасної психології*. Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С.Костюка НАПН України. 2015. В.27. С. 20-34.
2. Боришевський М.Й. Особистість у вимірах самосвідомості. Суми: Еллада, 2012. 608 с.
3. Грановская Р.М. Психологическая защита. СПб.: Речь, 2010. 472 с.
4. Грановская Р.М. Психология веры. СПб.: Питер, 2010. 480 с.
5. Крюкова Т.Л. Психология совладающего поведения. Кострома: Авантитул, 2004. 244 с.
6. Никольская И. М., Грановская Р. М. Кризисная психологическая помощь и психология веры. *Медицинская психология в России: электрон. науч. журн.* 2015. N 1(30). С. 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/krizisnaya-psihologicheskaya-pomosch-i-psihologiya-veru>
7. Никольская И. М., Грановская Р. М. Психология веры как основа кризисной психологической помощи в совладании с переживанием утраты. *Вестник психотерапии*. 2014. № 49(54). С. 39-58.
8. URL:<https://pstgu.ru/download/1380801605.10DvojninDanilova.pdf>

ТРАДИЦІЙНІ ТА НОВІ ФОРМИ ОСОБИСТІСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Олексій Запорожченко
кандидат філософських наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Поняття «інформаційне суспільство» в якості істотної ознаки сучасної цивілізації надає особливого статусу інформації, що виробляється і споживається, виступає як владний ресурс, потребує правового захисту та безпеки, а розширення доступу до інформації та інформаційна рівність стає важливою складовою державної політики. Процес пізнання є засвоєнням інформації, освіта покликана навчити шукати та обробляти інформацію, спілкування є обміном інформацією, творчість є створенням інформації. У зв'язку з прискореним розширенням інформаційного простору розмиваються культурні кордони, утворюються соціальні зв'язки нового типу, локальне розчиняється в глобальному. Звичні та стійкі форми соціального буття, реальні відносини доповнюються віртуальними, що легко створюються і також легко припиняються в інтернет-просторі. У цьому глобальному інформаційному просторі панує випадковість, багатозначність і невизначеність в оцінці, а в процесі нескінченної та баготрівневої комунікації важко побачити будь-яку цілісність. Духовна єдність суспільства стоїть перед загрозою зникнення, суспільство замінюється на еклектичну аудиторію, колективна ідентичність стає множинною,